

Elektroenerģētika Latvijā

Elektroenerģijas pārvade, sadale un tirgus

Pārvades sistēmas operators AS „Augstsprieguma tīkls” ir atbildīgs par pārvades tīkla attīstību, elektroenerģijas pārvades drošumu, energosistēmas stabilitāti un elektroenerģijas kvalitāti un nodrošina to atbilstoši tehniski ekonomiskajām prasībām un mūsdienu tehnoloģijām.

Pietiekami elektroenerģijas pārvades starpsavienojumi ir viens no svarīgākajiem priekšnoteikumiem optimālai elektroenerģijas tirgus funkcionēšanai. Latvijas elektroenerģijas tirgus, tāpat kā visas Baltijas enerģētikas tirgus, pašlaik ir savienots ar kopējo Eiropas enerģētikas tirgu ar diviem Igaunijas un Somijas energosistēmas savienojošiem jūras kabeļiem *Estlink I*, kura pārvades jauda – 350 MW, un *Estlink II*, kura pārvades jauda ir 650 MW, Lietuvas-Polijas starpsavienojumu *LitPol Link 1* ar 500 MW pārvades jaudu un Lietuvas-Zviedrijas starpsavienojumu *NordBalt* ar 700 MW pārvades jaudu.

Savukārt sadales sistēmas operators AS “Sadales tīkls” nodrošina elektroenerģijas piegādi vairāk nekā vienam miljonam elektroenerģijas lietotāju objektu, aptverot ar savu pakalpojumu 99% no valsts teritorijas.

Latvijas elektroenerģijas tirgus ir pilnībā liberalizēts no 2015. gada 1. janvāra. Saskaņā ar Elektroenerģijas tirgus likumu mājsaimniecības, tāpat kā juridiskie lietotāji brīvi izvēlas tirgotāju, vienojoties par elektroenerģijas cenu. Saskaņā ar Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas elektroenerģijas tirgotāju reģistru, 2020. gada augustā elektroenerģijas tirdzniecībai ir reģistrēti 42 tirgotāji.

Elektroenerģijas cenas komponentes

Latvijā elektroenerģijas gala cena veidojas no četrām komponentēm:

- Elektroenerģijas cenas – cena, par kādu elektroenerģijas tirgotājs un lietotājs vienojas pārdot un pirkt elektroenerģiju līguma veidā. Tā kā šobrīd vairums tirgotāju elektroenerģiju iepērk biržā (Latvijā - Nord Pool), tad cena lietotajam ir atkarīga no biržas cenas. Savukārt biržas cenu ietekmē kopējais patērētāju pieprasījums pēc elektroenerģijas, saražotās elektroenerģijas daudzums konkrētas biržas apgabalā, ogļskābās gāzes pieļaujamā ražošanas apjoma kvotu cena (elektroenerģijas ražotājiem) un klimatiskie apstākļi. Elektroenerģijas cenu nosaka brīvā elektroenerģijas tirgus apstākļi. Lietotājs, slēdzot vienošanos ar elektroenerģijas tirgotāju var izvēlēties fiksētu vai biržas svārstībām pielāgotu elektroenerģijas cenu.
- Sistēmas pakalpojuma tarifa – Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas apstiprināts diferencēts tarifs par pārvades un sadales sistēmas operatora spēju lietotāja objektā nepārtraukti nodrošināt elektroenerģijas tirdzniecības līgumā vai sistēmas pakalpojumu līgumā noteikto jaudu (fiksēts tarifs par pieslēguma jaudu), kā arī maksa par elektroenerģijas piegādi (mainīgs tarifs atkarībā no patēriņa). Sistēmas pakalpojuma tarifi tiek regulēti, un tos apstiprina, saskaņā ar Regulatora pieņemtu metodiku šo tarifu noteikšanā. Šeit lietotājs varat izvērtēt, vai atbilstoši elektroenerģijas jaudai un lietošanas paradumiem, ir izvēlēties piemērotāko pieslēguma jaudu un jebkurā brīdī to samazināt.
- Obligātā iepirkuma un jaudas komponentes – Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas apstiprināts diferencēts tarifs, kas noteikts kā valsts atbalsta mehānisms elektroenerģijas ražotājiem, kas paredz tā finansēšanu no elektroenerģijas galalietotāju maksājumiem. Arī šis tarifs sadalīts mainīgajā un fiksētajā daļā pēc līdzīga principa kā sistēmas pakalpojumu tarifs.
- Pievienotās vērtības nodokļa.

Elektroenerģijas ražošana

Būtiskākie elektroenerģijas ģenerācijas avoti Latvijā ir Rīgas dabasgāzes termoelektrocentrāles Rīgas TEC-1 un TEC-2 ar kopējo uzstādīto elektrisko jaudu 2019.gadā 976 MW un Daugavas kaskādes hidroelektrostacijas (HES) ar uzstādīto jaudu 1558 MW. Izmantojot vietēji saražoto elektroenerģiju, Latvija 2019.gadā nosedza 84,7% no elektroenerģijas patēriņa.

Trīs Daugavas kaskādes HES ir neaizstājamas valsts ekonomikā un enerģētiskajā neatkarībā. Šobrīd notiekošā vērienīgā HES rekonstrukcija ļaus tām nākotnē saražot vēl vairāk elektroenerģijas.

Daugavas HES kaskāde vislabākajā veidā izmanto lielāko elektroenerģijas ražošanas resursu Latvijā – ūdeni. Pļaviņu, Ķeguma un Rīgas HES ir valstī lielākās hidroelektrostacijas, kas nodrošina augstu atjaunīgās enerģijas īpatsvaru ne tikai Latvenergo koncerna ražošanas portfeli, bet arī Latvijā kopumā. Daugavas HES kaskādes darbība ir viens no svarīgākajiem iemesliem, kas ļauj Latvijai jau ilgstoši atrasties starp Eiropas Savienības zaļākajām valstīm, un 2019. gadā mūsu valsts zaļās enerģijas jomā bija otrajā vietā aiz Zviedrijas

Katrai HES ir sava īpaša loma Latvijas energosistēmas vēsturē. Ja 1939.gadā, Ķeguma HES bija sava laika modernākā būve Eiropā, tad Pļaviņu HES izbūvē ir pielietotas unikālas tehnoloģijas, un joprojām tā ir viena no lielākajām hidroelektrostacijām Eiropā. Latvenergo ražošanas portfeli svarīga loma ir arī Aiviekstes HES – līdz Ķeguma HES izbūvei tā bija lielākā HES Latvijā, un pēc rekonstrukcijas tā kļuva par lielāko starp mazajām HES ar jaudu līdz 4 MW.

Savukārt, Rīgas TEC-1 un TEC-2 ir Latvijas enerģētikas drošības garantants, un to uzstādītā jauda – 1025 MW – ir pietiekama Latvijas patēriņa nodrošināšanai. Tās ir bāzes jaudas, kas garantē iespēju ikvienā mirklī saražot vajadzīgo daudzumu elektroenerģijas un garantēt valsts elektroapgādi, ko nevar nodrošināt neviena cita elektrības ražotne mūsu valstī. Atšķirībā no Daugavas HES, kuru izstrāde pilnībā atkarīga no ūdens pieteces, Latvenergo TEC var uzsākt darbību pēc tūlītēja pieprasījuma.

TEC rekonstrukcija un darbināšana koģenerācijas režīmā ļauj maksimāli efektīvi izmantot kurināmo. Tā ir ļāvusi līdz iespējami zemākajam līmenim samazināt kaitīgo izmešu apjomu, kā arī ieviest Eiropas Komisijas prasības kaitīgo vielu koncentrācijas apjomam dūmgāzēs. Tādējādi šīs stacijas nodrošina zemāko iespējamo CO2 izmešu apjomu.

Lai vēl vairāk palielinātu AS "Latvenergo" TEC-2 ražotnes konkurētspēju un efektivitāti elektroenerģijas un siltuma tirgū, uzsākts siltuma akumulācijas tvertnes izbūves projekts. Tas ļaus uzkrāt koģenerācijas režīmā saražoto siltumenerģiju un tādējādi vēl vairāk paaugstināt TEC darbības elastību. Projekts tiek īstenots ar Eiropas Savienības Kohēzijas fonda līdzfinansējumu. Projekta realizācija veicinās papildu nosacījumus zemākai elektrības un siltuma tirgus cenai nākotnē.

AS "Latvenergo" ir pirmais uzņēmums Latvijā, kas sāka izmantot vēja enerģiju elektrības ražošanai, 1995.gadā uzstādot divus vēja ģeneratorus Ainažos. 2013. gadā pabeigta pilnīga abu ģeneratoru renovācija.

Avoti: *em.gov.lv*, AS "Latvenergo"

Detalizētu informāciju par elektroapgādi Latvijā var iegūt:

[AS "Latvenergo"](#)

[AS "Augstsprieguma tīkls"](#)

[AS "Sadales tīkls"](#)